

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.5-2.29>**I. В. Чайка**аспірант кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ЗАРУБІЖНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено сутність поняття «самоактуалізація». Зауважено, що у психологічній науці самоактуалізація є самостійним предметом дослідження. Наведено позиції представників гуманістичної психології щодо вивчення проблеми самоактуалізації особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Шостром). Представлено доробок найбільш помітних сучасних зарубіжних учених, які здійснили вагомий внесок у дослідження явища самоактуалізації (І. Івтана – вивчення вікових, гендерних, культурних, соціальних аспектів самоактуалізації, впливу на неї релігійної та духовної сфер, а також умов досягнення самоактуалізації; М. Купера – розкриття цілком функціонуючого або гарного суспільства як гаранту повної реалізації кожного громадянина; Дж. Голда – розгляд стійкої системи особистісних цінностей, яка складається із духовної (або релігійної), моральної, соціальної, психологічної і тілесної сфер, водночас беручи свій початок саме в духовній сфері, що є єдиною метою життя та є шляхом до досягнення самоактуалізації; М. Кольтко-Рів'єра – відкриття рівня самотрансценденції, в результаті чого необхідним є встановлення безпосереднього зв'язку між духовним або містичним досвідом і мірами психологічного здоров'я та інших характеристик особистості, що є невід'ємними ознаками самоактуалізованої особистості). Зазначено, що у сучасних зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях зосереджено увагу на проблемі, яка пов'язана із творчою діяльністю вчителя, самоактуалізацією його обдарувань, становленні творчого спеціаліста. Пов'язано сутність поняття «вчитель, який якісно та творчо виконує свою професійну діяльність» із поняттям «самоактуалізований вчитель», що американськими дослідниками Л. Каплан та У. Оуінгзом розглядається у двох аспектах: підготовки вчителя та його практичної діяльності. Виокремлено п'ять категорій вимірних індикаторів якості професійної діяльності вчителя. Відзначено, що вчитель початкової школи, який якісно і творчо виконує свої професійні обов'язки, є ключем до реалізації високих стандартів, на які акцентується увага останніми роками у шкільних системах зарубіжних країн. Важливо, що якість роботи вчителя – це могутній провісник учнівської успішності, а рівень самоактуалізації вчителів є, безумовно, найсильнішим корелятом учнівських досягнень. Сформовано авторське визначення понять «самоактуалізація» та «самоактуалізація вчителя початкової школи».

Ключові слова: особистість, потреба, мотив, професійна діяльність, особистісно-професійне зростання, творчий потенціал, креативність, навчання, навчальне середовище.

Постановка проблеми. Натепер в умовах суспільної трансформації відбувається формування вимогливішого ставлення до особистості, нового розуміння як соціального, так і психологічного благополуччя, самоактуалізації. Кожен має бути активним, вміти актуалізувати власні здібності, розкрити себе як особистість у різних сферах діяльності. Тому зростають вимоги до психологічної науки, що здатна допомогти кожному члену суспільства ефективно з'ясувати життєві орієнтири, актуалізувати свій особистісний потенціал, долати труднощі в особистісному та професійному становленні. Молоде покоління у зв'язку зі швидкоплинністю соціального прогресу та динамічними змінами суспільства змушене постійно працювати над собою, усвідомлювати необхідність життєвого та професійного самовизначення, посилювати відповідальність за своє майбутнє, за можливість досягнення успіху, за повніше розкриття внутрішнього потенціалу. Отже, потреба у самоактуалізації виступає природною потребою,

що надає кожному яскравій спрямованості та глибокого сенсу, зміцнює віру в себе, допомагає витримати життєві негаразди.

З нашої точки зору, саме реформування освітньої галузі передбачає перехід сучасної освіти від авторитарної до особистісно-орієнтованої моделі, тому ставлять нові вимоги до професійних рис учителя, зокрема початкових класів. Метою особистісно-орієнтованої освіти є підтримка й розвиток людини, створення для неї умов опанування самовдосконаленням та самоактуалізацією на різних етапах, у різних сферах життєдіяльності. З огляду на це проблема самоактуалізації саме вчителів початкових класів набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перевага в дослідженні феноменальних чинників самоактуалізації належить закордонним, зокрема, американським ученим, де ця проблема розроблялася в парадигмі феноменологічних, екзистенціальних, гуманістичних теорій

особистості (А. Маслоу [13; 14], К. Роджерс [2; 3], Е. Шостром [16] і ін.). Серед сучасних зарубіжних учених, які зробили вагомий вклад у дослідження явища самоактуалізації, можна відзначити М. Кольтко-Рів'єра [12], Дж. Голда [7], М. Купера [6], І. Івтзана [9; 10]. Праці американських дослідників Л. Каплан [11], У. Оуінгза [11], Дж. Кінг Райс [15] присвячено специфіці особистісно-професійного зростання вчителя.

Беручи до уваги наявні напрацювання вказаних вище дослідників за цією темою, тим не менше слід акцентувати увагу на питаннях, котрі залишаються не досить розробленими і невіршеними як у теоретичному, так і в практичному аспектах. До таких слід віднести дослідження саме самоактуалізації вчителів початкової школи.

Метою статті є аналіз позицій зарубіжних учених щодо вивчення проблеми самоактуалізації вчителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження літературних джерел показує, що на початкових етапах її вивчення проблема самоактуалізації особистості існувала як міждисциплінарна, тільки з недавнього часу отримала статус окремої психологічної проблеми. Варто зазначити, що самоактуалізація розглядається як внутрішня активність особистості, актуалізація внутрішнього позитивного й творчого прагнення до росту, розвитку, компетентності та психологічної зрілості. Це процес виявлення власних потенційних можливостей і смислів, переведення їх із стану потенційного в актуальний і втілення в реальних умовах навколишньої дійсності. Погляди на поняття і природу самоактуалізації, особливості її прояву в житті й діяльності людини є подібними в роботах представників різних зарубіжних психологічних напрямів [6; 8; 9; 14].

Більшість дослідників зазначеної проблеми погоджуються з тим, що з усіх категорій, що характеризують самостійність особистості, її активність, сутнісні сили, цілісність, найбільш значущою є категорія «самоактуалізація» особистості.

Так, уперше проблему потреби особистості в самоактуалізації дослідив К. Гольдштейн у першій половині ХХ ст. Виходячи із нового уявлення про динаміку живої системи, він довів, що організм, як жива система, прагне до актуалізації тих можливостей, які закладені в ньому від природи. Процес розгортання цих можливостей учений назвав «самоактуалізацією» і акцентував, що самоактуалізація є основним мотивом і метою життя [8, с. 196].

Найбільш детально проблема самоактуалізації описана та досліджена засновником гуманістичної психології й автором теорії самоактуалізації А. Маслоу [14]. Вчений під час створення й удосконалення своєї теорії вкладав різні сенси в поняття «самоактуалізація». Завдяки цьому можна розглянути цей феномен із різних боків –

як потребу, мотив, кінцеву ціль, результат, процес.

Дослідження А. Маслоу проблеми особистісної самоактуалізації полягають у: розробці ієрархії базових потреб, де потреба в самоактуалізації займає найвищий рівень; опису характеристик самоактуалізованих осіб; особливостях їхньої мотивації порівняно із «середньостатистичними» індивідами; наведенні ознак самоактуалізації або активного руху в даному напрямі, а також регресивних тенденцій, які заважають цьому процесу; дослідженні пікових та плато-переживань як моментів самоактуалізації; визначенні прийомів, що забезпечують наближення до самоактуалізації; розробленні концепції трансценденції самоактуалізації (теорії Z) [14, с. 5].

Однією з методологічно важливих ідей для нашого дослідження є розуміння головного завдання вчителя, за А. Маслоу, яке полягає в тому, щоб допомогти людині виявити те, що в ній закладено, а не навчати її, «підлаштовувати» під певну форму, яка придумана кимось заздалегідь [13, с. 158].

У зв'язку з цим відзначимо, що вчителю самому необхідно бути особистістю, яка самоактуалізується, і сприяти самоактуалізації вихованця, тобто розкриттю особистісного потенціалу учня, чому буде сприяти особистісно-професійне зростання вчителя як основного компонента процесу його самоактуалізації як професіонала.

Також вагомий внесок у дослідження поняття «самоактуалізація» зробив К. Роджерс. Він стверджував, що вся поведінка надихається і регулюється мотивом, який він назвав тенденцією актуалізації. У контексті теорії К. Роджерса тенденція самоактуалізації – це процес реалізації людиною протягом усього життя свого потенціалу з метою стати повноцінно функціонуючою особистістю. Таким чином, самоактуалізація – прагнення особистості реалізувати свій потенціал у тій сфері, в якій вона бачить своє покликання. Спонування, прагнення, наміри, інтереси, цілі і завдання, які людина ставить перед собою, пов'язані з поняттям мотивації потреб. Отже, можна стверджувати, що самоактуалізація – це процес актуалізації людиною власних потенціалів та використання їх як засобів реалізації сенсу життя [3, с. 54].

Згідно з К. Роджерсом, прагнення до самоактуалізації не зменшує, а підвищує напругу в системі «людина – навколишній світ», людина шукає нових стимулів і можливостей зростання [2, с. 186].

На наш погляд, з точки зору цих позицій автора в контексті нашого дослідження саме взаємодія учня та вчителя дає нові стимули і можливості їх особистісного зростання, а в цілому сприяє їх самоактуалізації.

Зауважимо, що більшість характеристик людей, які самоактуалізуються, у А. Маслоу і К. Роджерса співпадають.

Проте, на нашу думку, у К. Роджерса стосовно А. Маслоу ідея самоактуалізації не є головною у його концепції. К. Роджерс досліджував проблему мотивації, у т.ч. й самоактуалізацію, у контексті загальної теорії особистості, тоді як А. Маслоу, навпаки, розглядав особистість у контексті теорії мотивації, тобто самоактуалізації. К. Роджерс вважав, що самоактуалізація є мотивуючою тенденцією збереження й розвитку себе, в результаті чого відбувається найповніше виявлення кращих якостей особистості, які вже закладені у неї від природи. Тому самоактуалізацію можна розглядати як головну рушійну силу життя, що проявляється у прагненні до поширення, незалежності та розвитку.

Також прибічником гуманістичної психології та учнем А. Маслоу є американський вчений Е. Шостром, який розглядає самоактуалізацію як розвиток можливостей особистості та реалізацію її потенціалу. На його думку, у загальних рисах особистісна самоактуалізація проявляється в трьох аспектах: у відчутті автономії, міжособистісних стосунках і ефективному сприйнятті [16, с. 85].

Згідно з аналізом сучасної наукової психологічної літератури, серед найбільш помітних зарубіжних учених сьогодення, які здійснили вагомий внесок у дослідження явища самоактуалізації, можна відзначити таких американських науковців, як доктора філософії в галузі психології Нью-Йоркського міського університету Марка Кольтко-Рів'єра та професора Державного університету Кента Дж. Голда, а також англійських науковців – професора університету Рохемптон Міка Купера, доктора філософії в галузі психології Університету Східного Лондона І. Івтзана.

Ученим І. Івтзаном здійснено дослідження вікових, ґендерних, культурних, соціальних аспектів самоактуалізації, впливу на неї релігійної та духовної сфер, а також умов досягнення самоактуалізації. Науковець у своїх роботах приділяє багато уваги висвітленню ґендерних аспектів самоактуалізації (зв'язок цього процесу з ґендерною роллю особистості, а також із видом професії людини – «чоловічої» чи «жіночої») [9; 10]. Дослідник робить акцент на тому, що у самоактуалізованих особистостей більш ліберальні та менш традиційні уявлення про соціальні ролі. Також І. Івтзан вивчає особливості процесу самоактуалізації в британській та індійській культурах [9, с. 127].

Заслуговує на увагу вивчення проблеми самоактуалізації одним із найвідоміших британських науковців М. Купером. Перспективним дослідженням з точки зору науковця є цілком функціонуюче, або гарне суспільство як гарант повної реалізації кожного громадянина. У своїх працях зазначене суспільство він розкриває як таке, що максимізує міру, в якій особистості можуть актуалізувати власні бажання. Актуалізація у цьому разі висту-

пає результатом задоволення цих бажань, рухом у напрямі їхнього задоволення та відчуттям руху в напрямі бажань індивіда [6, с. 587]. Створення такого суспільства можливе через розвиток синергії, що описана ще А. Маслоу в його Утопічній теорії [13]. У зв'язку з цим автор стверджує, що актуалізації потреб, які за своєю суттю є синергійними, такими як потреба в приналежності, співпереживанні, водночас допомагаючи людям відшукати синергійні шляхи актуалізації більш індивідуалістичних потреб, має сприяти гарне суспільство.

На нашу думку, у вивчення проблеми самоактуалізації зробив значний внесок М. Кольтко-Рів'єра. Науковець дійшов висновку, що вершиною ієрархії потреб є не самоактуалізація, а самотрансценденція. У зв'язку із відкриттям рівня самотрансценденції М. Кольтко-Рів'єрою актуальним стає дослідження безпосереднього зв'язку між духовним або містичним досвідом і мірами психологічного здоров'я та інших характеристик особистості, що є невід'ємними ознаками самоактуалізованої особистості [12, с. 308].

На думку вченого Дж. Голда, стійка система особистісних цінностей, яка складається із духовної (або релігійної), моральної, соціальної, психологічної і тілесної сфер, водночас беручи свій початок саме в духовній сфері, є єдиною метою життя, шляхом до досягнення самоактуалізації. У роботах висвітлюється важливість з метою досягнення особистісної самоактуалізації еволюції духовної ідентичності до духовної зрілості. Також вагомим чинником самоактуалізації науковець вважає позитивну самооцінку, яка розглядається як міра особистісної конгруентності та справжності. Дж. Голд наголошує на тому, що особистісні духовні цінності та ідентичність є витоками самоактуалізації. Саме за рахунок вказаних цінностей, на думку науковця, відбувається формування потреби у зростанні, сприяння досягненню конгруентності та повноцінному розвитку [7, с. 228].

Таким чином, аналіз тлумачень самоактуалізації в зарубіжній психології показав, що дослідження цього процесу мають переважно феноменологічний характер, який демонструє його складність і багатоаспектність. Потрібно відзначити, що ці дослідження частково спираються на філософські уявлення про людину та її розвиток. У них наявні певні, відмінні від вітчизняних, теоретико-методологічні розробки й психологічні категоріальні побудови, які ускладнюють процес порівняльного аналізу зарубіжних і вітчизняних підходів до самоактуалізації особистості як системного, багатоаспектного, багатофакторного процесу.

Що стосується самоактуалізації вчителів початкової школи, то насамперед розглянемо властивості, від яких насамперед залежить якість, творчість, ефективність та значущість роботи педагога

та подальше досягнення навчального результату й творчого розвитку молодших школярів. Варто зазначити, що у працях зарубіжних учених ця проблема висвітлюється не досить. Звернемо увагу на відмінність у підходах, які визначаються як трактуванням місії освіти в суспільстві, так і тією роллю, яка належить вчителю початкової школи з метою її досягнення [1; 4].

У сучасних зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях зосереджено увагу на проблемі, яка пов'язана із творчою діяльністю вчителя, самоактуалізацією його обдарувань, становленні творчого спеціаліста.

На нашу точку зору, під творчою креативною особистістю варто розуміти активну людину, яка прагне до саморозвитку, творчого підходу до розуміння, сприйняття навколишнього середовища, самого себе та творчої актуалізації власних професійних схильностей і здібностей. Сучасному вчителю початкової школи мають належати наведені властивості, оскільки його творчий потенціал і діяльність впливають не лише на процес власного самовдосконалення, а й творчу самоактуалізацію вихованців, майбутніх громадян суспільства.

У зв'язку з цим визначимо сутність поняття «вчитель, який якісно та творчо виконує свою професійну діяльність», що, на нашу думку, безпосередньо пов'язане із поняттям «самоактуалізований вчитель». Оскільки одним із компонентів самоактуалізації є креативний [5, с. 41], то найбільш наближене до нашого розуміння поняття «креативний учитель», яке сформульоване американськими дослідниками Л. Каплан та У. Оуінгзом [11, с. 67]. Вчені розглядають його у двох аспектах: підготовки вчителя та його практичної діяльності. Перший характеризується «вхідними ресурсами», які вчитель приносить з собою до школи, тобто його соціальним походженням, розумовими здібностями, професійною підготовкою, предметом спеціалізації у вищому навчальному закладі, рівнем результатів за тестами здібностей та професійних екзаменів, освітнім сертифікатом та професійною ліцензією, попереднім досвідом професійної діяльності. Другий аспект включає якість викладання, тобто все те, що робить учитель з метою забезпечення ефективності навчального процесу. Своєю чергою створення позитивного навчального середовища в класі, правильний вибір навчальних цілей та інструментів оцінки знань, застосування релевантних змісту навчання й особливостей учнів методик та форм організації навчального процесу, що сприяють засвоєнню навчального матеріалу на більш високому якісному рівні, формують якість викладання. Варто зазначити, що підходи Л. Каплана та У. Оуінгза співпадають з основними ідеями дослідження Дж. Кінг Райс. Учена визначила 5 категорій вимірних індикаторів якості професійної діяльності вчителя:

досвід; програму підготовки вчителя; освітній сертифікат; напрям роботи, спеціалізація у предметній площині викладання; тестування [15, с. 154].

Отже, вчитель початкової школи, що якісно і творчо виконує свої професійні обов'язки, – ключ до реалізації високих стандартів, на які акцентується увага останніми роками у шкільних системах зарубіжних країн. Низка дослідників переконують, що якість роботи вчителя – могутній провісник учнівської успішності, а рівень самоактуалізації вчителів є, безумовно, найсильнішим корелятом учнівських досягнень.

Так, на основі аналізу досліджень зарубіжних науковців визначено три основні чинники самоактуалізації, що впливають на результати діяльності учнів: це педагогічні вміння, професійні характеристики та креативне навчальне середовище. Ці фактори різні за своєю природою: два з них – професійні характеристики та педагогічні вміння – чинники, які пов'язані з тим, що вчитель вносить у свою роботу. Тоді як креативне навчальне середовище є результатом роботи. Останнє дає можливість зрозуміти, як створений клімат впливає на учнівську мотивацію до навчання. Вивчення діяльності вчителя початкової школи, що прагне до самоактуалізації, на основі досліджень сучасних американських науковців виявило такі особливості. Насамперед вони глибоко знають свій предмет і демонструють свої професійні знання двома пов'язаними між собою шляхами. Перший – вони використовують набуті навички викладання послідовно й ефективно і творчо у процесі всієї навчальної діяльності – це креативні стратегії і методи викладання, які можна побачити, коли вчителі працюють у класах. Другий – це певні професійні характеристики, які вони демонструють, та їх інтенсивність. Результати успішного використання предметних знань і креативних методів викладання та професійних характеристик відображається у прогресивних учнівських досягненнях.

Наші дослідження свідчать, що вчителі початкової школи, які прагнуть до самоактуалізації, мають вмінти ефективно застосовувати власні знання, формувати позитивне креативне навчальне середовище у своїх класах, що в результаті сприяє розвитку природних задатків і схильностей учнів і максимізує можливості їх навчання. Таким чином, самоактуалізація вчителя початкової школи зумовлена високими професійними й особистісними показниками, вміннями створювати у навчально-виховному процесі креативне середовище, впроваджувати інноваційні засоби, методи та прийоми навчання, що стимулюють розвиток творчого потенціалу учнів.

Висновки. Отже, на нашу думку, з огляду на дослідження прихильників зарубіжної психології, можна сформулювати авторське визначення поняття «самоактуалізація» – це безперервний

процес розгортання особистісного потенціалу, розкриття в людині тих характеристик, що закладені в неї природою. Тобто це те, що йде зсередини людини і виражає її внутрішню (позитивну) природу або вираження назовні того, що вже сформовано і є обов'язковим подальшим особистісним зростанням. Ми вважаємо, що самоактуалізація відображає процес більшою мірою у внутрішньому, суб'єктивному плані становлення особистості.

Самоактуалізацію вчителів початкової школи варто трактувати за причинно-наслідковим підходом (має бути те, що впливає на особистість та в результаті те, в чому особистість може себе виразити). Як зазначалося вище, для того щоб особистість могла самоактуалізуватися, вона насамперед має розвиватися в сприятливому для цього середовищі. Тобто на її зростання впливають зовнішні чинники. По-друге, з того, які цілі ставить для себе та яким чином намагається їх досягти впливають внутрішні чинники. У результаті сукупність таких чинників впливає на психологічний стан особистості, що призводить або до її самоактуалізації у вибраній професії, або до неможливості знайти себе та досягти успіху у певній сфері. Тобто самоактуалізація вчителів початкової школи – поступовий процес розкриття особистісного потенціалу та втілення його в професійній сфері під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розгляд проблеми самоактуалізації вчителів початкової школи у вітчизняній психолого-педагогічній літературі.

Література:

1. Раймерз Ф., Мак-Гінн Н. Компетентний діалог: використання досліджень для формування світової освітньої політики. Львів : Літопис, 2004. 212 с.
2. Роджерс К.Р. Взгляды на психотерапию. Становления человека / пер. с англ.; общ. ред. и предисл. Е.И. Исениной. Москва : Прогресс; Универс, 1994. 480 с.
3. Роджерс К.Р. Клиентцентрированная терапия. Москва : Рефл-бук, 1997. 320 с.
4. Сбруева А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англосовітських країн у контексті глобалізації (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : монографія. Суми : Козацький вал, 2004. С. 252–254.
5. Шафигулина Л.Р. Модель самоактуализации личности молодого учителя в процессе его профессиональной деятельности. *Известия ВГПУ*. 2009. С. 40–44.
6. Cooper M. The Fully Functioning Society: A Humanistic-Existential Vision of an Actualizing, Socially Just Future. *Journal of Humanistic Psychology*. 2016. No 6(56). Pp. 581–594.
7. Gold J.M. Spirituality and self-actualization: Considerations for 21st century counselors. *Journal of Humanistic Counseling*. 2013. Vol. 52(1). Pp. 223–234.
8. Goldstein Kurt. The Organism: A Holistic Approach to Biology Derived from Pathological Data in Man. Zone Books, 1939/1995, p. 196.
9. Ivtzan I. Self actualisation: For individualistic cultures only? *International Journal on Humanistic Ideology*. 2008. No 1(2). Pp. 113–139.
10. Ivtzan I., Conneely R. Androgyny in the mirror of self-actualization and spiritual health. *The Open Psychology Journal*. 2010. Vol. 2. Pp. 58–70.
11. Kaplan L., Owings W. Teacher quality and student achievement: Recommendations for principals. *NASSP Bulletin*. Vol. 85. 2001. Pp. 64–73.
12. Koltko-Rivera M. Rediscovering the Later Version of Maslow's Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification. *Review of General Psychology*. 2006. Vol. 10(4). Pp. 302–317.
13. Maslow A. Synergy in the society and in the individual. *Journal of Individual Psychology*. 1964. Pp. 153–164.
14. Maslow A. The farther reaches of human nature. *Journal of Transpersonal Psychology*. 1969. No 1(1). Pp. 1–9.
15. Rice J.K. From highly qualified to high quality: An imperative for policy and research to recast the teacher mold. *Education Finance and Policy*. 2008. No 3(2). Pp. 151–165.
16. Shostrom E. Man, the manipulator: The inner Journey from Manipulation to Actualization. Nashville, Tenn. : Abingdon Press, 1967. 256 p.

Chaika I. V. Foreign approach to studying problems of self-actualization of primary school teachers

The article covers the essence of the concept of "self-actualization". The positions of representatives of humanistic psychology on the study of the problem of self-actualization of personality (A. Maslow, K. Rogers, E. Shostrom) are given. The most prominent contemporary foreign scientists who have made a significant contribution to the study of the phenomenon of self-actualization (I. Ivtzan – study of age, gender, cultural, social aspects of self-actualization, influence on its religious and spiritual spheres, as well as conditions for achieving self-actualization; M. Kuper – a fully functioning or good society as a guarantor of the full realization of every citizen; J. Gold – consideration of a stable system of personal values consisting of spiritual (or religious), moral, social the mental, psychological and bodily spheres, at the same time originating precisely in the spiritual realm, which is the sole purpose of life and is the path to self-actualization; M. Koltko Riviera – between spiritual or mystical experience and measures of psychological health and other personality characteristics that are integral features of a self-actualized personality). It is stated that in modern foreign psychological and

pedagogical researches the attention is focused on the problem, which is connected with the creative activity of the teacher, self-actualization of his talents, becoming a creative specialist. It is related to the concept of "teacher who performs his professional activity qualitatively and creatively" with the concept of "self-actualized teacher", which is considered by American researchers L. Kaplan and W. Owings in two aspects: teacher training and its practical activity. It is noted that the elementary school teacher, who fulfills his professional duties qualitatively and creatively, is the key to the implementation of high standards, which have been emphasized in recent years in the school systems of foreign countries. The author's definition of the concepts of "self-actualization" and "self-actualization of elementary school teachers" has been formed.

Key words: *personality, need, motive, professional activity, personal and professional growth, creativity, training, learning environment.*